

14. základní škola Plzeň, Zábělská 25, příspěvková organizace

**ŠKOLNÍ PROGRAM
PRO PREVENCI A ŘEŠENÍ ŠIKANY
(DOKUMENT PRO ŠKOLNÍ VEŘEJNOST)**

Vypracovala Mgr. Anna Čečilová, školní metodička prevence a vedoucí URT

Platný od 1. 2. 2011
Aktualizován 1. 10. 2018

Školní program pro prevenci a řešení šikany

Tento dokument vychází z Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j. MSMT-21149/2016. Podle úvodního ustanovení výše uvedeného pokynu (cituji):

- 1) Cílem metodického pokynu je pomoci porozumět školám a školským zařízením fenoménu šikany, možnostem, jak mu předcházet a jak na něj efektivně reagovat, pokud k jeho výskytu dojde.
- 2) Škola má ze zákona jednoznačnou odpovědnost za vytváření a udržování bezpečného prostředí, za ochranu žáků a jejich zdraví a za předcházení vzniku jakýchkoli forem rizikového chování ve škole, tedy i šikany. Ředitel školy má zároveň odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance, tedy také za prevenci šikany zaměřené na učitele.

Charakteristika a podoby šikanování

Šikana je agresivní chování ze strany žáka/ů vůči žákovi nebo skupině žáků či učiteli, které se v čase opakuje (nikoli nutně) a je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně, sociálně a/nebo v případě šikany učitele také profesionálně. Šikana je dále charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.

Na podoby šikany je nyní komplexněji:

1. Přímá šikana

- fyzická (bití, plivání, tahání za vlasy...)
- verbální (vulgární nadávky, zraňující komentáře...)
- neverbální (urážlivá gesta, zvuky...)

2. Nepřímá šikana – má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Jde o šikanu vedenou např. skrze prostředníka nebo tak, aby záměr druhého poškodit nebyl na první pohled zjevný. Jde o záměrnou ignoraci, pomluvy, lži, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování učitelem atp.

3. Kyberšikana – prezentace ponižujících videí, zraňující komentáře, výhrušné SMS atp. Kyberšikana má mnohem větší dosah, nežřídká mluvíme o dlouhodobých následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

Trestně – právní hledisko šikany

Šikana sama o sobě není definována jako trestný čin nebo přestupek, přesto **může svým charakterem naplňovat znaky některého z přestupků či trestných činů.**

Nejčastěji se bude jednat o přestupky proti občanskému soužití dle ustanovení § 49 odst. 1 zákona o přestupcích (např. ublížení na cti, vyhrožování újmou na zdraví atd.). Za přestupek je odpovědná osoba starší 15 let.

Závažnější forma šikany může vykazovat znaky skutkové podstaty například těchto trestných činů: proti zdraví: § 145 Těžké ublížení na zdraví; § 146 Ublížení na zdraví; proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství: § 171 Omezování osobní svobody; § 173 Loupež; § 175 Vydírání; § 177 Útisk; dále pak trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti: § 185 Znásilnění; § 186 Sexuální nátlak...,

dále trestných činů proti majetku: § 205 Krádež; § 228 Poškození cizí věci; konečně se může jednat i o trestné činy narušující soužití lidí: § 353 Nebezpečné vyhrožování; § 354 Nebezpečné pronásledování.

Je-li šikana motivována důvody, jako jsou zdravotní postižení, etnicita, náboženství a podobně, a splňuje-li znaky podle příslušných níže uvedených ustanovení trestního zákoníku, lze v určitých případech uvažovat také o trestném činu hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, případně i podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 355, resp. 356 trestního zákoníku). Takovýto motiv může rovněž u některých výše uvedených trestných činů podmiňovat užití přísnější klasifikace, tedy možnost udělení vyššího trestu.
(citace z MP č.j. MSMT-21149/2016)

Bezpečné klima

Základem prevence šikanování a násilí na školách je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi žáky a učiteli).

14. ZŠ usiluje o vytváření bezpečného klimatu a za tím účelem:

- Podporuje solidaritu, toleranci, spolupráci a vědomí sounáležitosti mezi žáky, mezi učiteli a mezi učiteli a žáky navzájem.
- Věnuje velkou pozornost novým žákům, kteří vstupují do již utvořených kolektivů.
- Posiluje a vytváří podmínky pro zapojení všech žáků do aktivit třídy a školy.
- Zapojuje žáky do preventivních aktivit, zejména adaptačních kurzů a projektových dnů.
- Má vytvořen užší realizační tým (dále jen URT) - pro řešení projevů šikany.
- Má ve vstupním prostoru školy schránku důvěry.
- Dbá na dodržování školního řádu a postihuje všechny projevy, které mohou být vnímány jako nežádoucí zásah do integrity člověka (včetně fotografování a natáčení na mobilní telefon).
- Zpřísnila opatření zamezující vstupu cizí osoby do budovy školy.
- Má zmapovanou síť pomoci pro žáky i pedagogy ve svém regionu a navazuje s ní spolupráci (např. pedagogicko-psychologická poradna, středisko výchovné péče, neziskové organizace, orgán sociálně právní ochrany dětí, Policie ČR, případně další odborníci).

Základní pilíře 14. ZŠ v prevenci šikanování

1. Ředitelka školy

Ředitelka školy v souladu s právními normami odpovídá za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků a zaměstnanců v průběhu výchovně vzdělávacího procesu a v této souvislosti za systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Zejména:

- Jmenuje členy URT.
- Zajistí vzdělávání pracovníků v oblasti šikany.
- Zajistí v souladu s pracovním řádem dohled pedagogických pracovníků nad žáky (dohled je namátkově vykonáván i na WC).
- Zajistí společný postup při řešení šikanování.
- Nastaví konkrétní a srozumitelná pravidla chování ve školním řádu.
- Nastaví důsledky za porušení pravidel.
- Zajistí doplňování školní knihovny o literaturu z oblasti problematiky násilného chování a šikanování.

2. URT

Je tvořen

- školní metodičkou prevence pro 2. stupeň - Mgr. Annou Čechilovou (vedoucí URT)
- školní metodičkou prevence pro 1. stupeň - Mgr. Jitkou Příbkovou
- učitelkami 1. stupně - Mgr. Terezou Pfeiferovou a Mgr. Janou Kovaříkovou
- učitelkami 2. stupně - Mgr. Simonou Burešovou a Mgr. Veronikou Levorovou

URT:

- Mapuje aktuální situaci a potřeby školy v oblasti předcházení a řešení šikany.
- Evaluuje, a to průběžně pozorováním a konkrétním šetřením vždy v rámci pedagogických rad za 1. a za 2. pololetí, zda a jak tým pracoval. Zda jeho šetření byla v pořádku, je-li potřeba postupy revidovat a jak.
- Pro šetření projevů rizikového chování spolupracuje s Mgr. Štěpánkou Stejskalovou, školní psycholožkou.
- Při šetření dbá na společný postup.
- Následně navrhuje spolu se školní psycholožkou možnosti práce se třídou, popř. zabezpečí intervenční program od poskytovatele.
- Při všech svých aktivitách dodržuje diskrétnost.

3. Učitelé

- Zajímají se o problémy žáka a zaznamenávají změny v jeho chování, podněcují dialog. Respektují názor žáka a jeho potřeby.
- Podle potřeby realizují třídnické hodiny, které reflektují situaci ve třídě.
- Vzdělávají se v oblasti prevence.
- Zdokonalují se v sociálních, zejména v komunikativních dovednostech.
- Do výuky zařazují průřezová témata korespondující se vztahy mezi lidmi.
- Ve třídách pracují s PRAVIDLY, která si žáci sami vytvořili.
- Motivují žáky k hodnocení a sebehodnocení.
- Jsou pro žáky svými postoji a jednáním příkladem.
- Problémy ve vztazích nově konzultují také se školní psycholožkou.

4. Rodiče

- Na začátku školního roku jsou seznámeni se tzv. GENERÁLNÍM SOUHLASEM, v němž vyjadřují souhlas se zapojením svého dítěte do aktivit specifické primární prevence, do intervenčních programů a poradenské pomoci. Žák se těchto aktivit v případě nesouhlasu zákonného zástupce neúčastní, i když o to sám žádá.
- Z webových stránek školy mají možnost seznámit se s dokumentem k řešení šikany.
- Docházejí na aktivity, na Den otevřených dveří, na kulturní a vzdělávací akce pro rodiče...
- V případě potřeb svých nebo požadavků školy komunikují s třídním učitelem, a to buď osobně nebo elektronicky, mohou využít termíny konzultačních hodin jednotlivých pedagogů.
- Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, má škola povinnost informovat zákonného zástupce oběti i agresora.
- Přijdou-li rodiče žádat o pomoc ohledně šikany svého dítěte, bude zahájeno šetření.
- Při řešení šikany jsou rodiče žáků informováni ředitelkou školy o probíhajícím šetření.
- Po vyšetření šikany jsou rodiče do školy zváni, vždy však individuálně.
- V případě potřeby mohou rodiče žádat kontakt na odbornou pomoc specializovaného zařízení.

Příloha:

Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:

- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci ani jiní kamarádi.
- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávalo volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach. Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.